

MUZEJSKA SIMBIOZA: DONATORI I TEHNIČKI MUZEJ „NIKOLA TESLA” U ZAGREBU

GORAN RAJIČ □ Tehnički muzej „Nikola Tesla”, Zagreb

sl.1. Svijest o potrebi čuvanja kulturne baštine je potrebno razvijati od malih nogu čime je svijetla budućnost muzejskih zbirki osigurana. Gospodin Zdenko Mišnar, sa svojim sinom donira prijenosno računalo ALT-286 Tehničkom muzeju Nikola Tesla (foto: M. Zrna)

sl.2. Ispravno koncipirana politika skupljanja predmeta nužna je za kvalitetno funkcioniranje muzejske ustanove, budući da njenim izostankom prijeti opasnost od stohastičkog popunjavanja fundusa. Viši kustos TMNT-a Goran Rajič pretražuje i determinira raznovrsne tehničke uređaje u potrazi za dobrodošlom akvizicijom (foto: M. Zrna)

sl.3. Proces akvizicije muzejskih predmeta darovanjem često zahtjeva od stručnog muzejskog osoblja da izađe iz svoje zone komfora. Na fotografiji viši kustos TMNT-a Goran Rajič i konzervator restaurator Goran Martinović nose zagrebačkim ulicama novonabavljeni predmet (foto: M. Zrna)

postaju dio sakralne društvene kategorije, a gotovo uvijek nakon završenog procesa darovanja sve sudionike tog čina obuzme ugodan osjećaj zadovoljstva jer su učinili nešto što je bilo prijeko potrebno i jer će, prije ili kasnije, ta realizirana plemenita gesta rezultirati novim manifestacijama dobroga – bilo da je riječ o evociranju uspomena putem predmeta prikazanoga na izložbi ili u muzejskom postavu te o osnaživanju identitetskih odrednica pojedinca i zajednice, bilo da je riječ o jačanju svijesti o potrebi očuvanja zajedničke tehničke kulturne baštine. Katkad taj pozitivni kumulativni učinak malih usredotočenih napora bude nagrađen posve neočekivanim razvojem događaja.

Ono što je, međutim, izuzetno važno istaknuti jest da akvizicijom predmeta za stručno muzejsko osoblje tek kreću brige jer tada odgovornost savjesne brige o predmetu koji dobiva status zaštićenoga kulturnog dobra prelazi na muzej.¹

Postojanje muzeja nerazdruživo je povezano s donacijama i donatorima, osobito ako imamo na umu same njihove početke. Naime, poznati i znameniti muzeji osnovani u 18. i 19. stoljeću velik dio svoje slave (i fundusa) duguju imućnim mecenama, filantropima ili za tu nakanu osnovanim zakladama. Tako je svima dobro poznat doprinos francuskog liječnika i kolekcionara Louisa La Cazea, koji je svoju zbirku od gotovo 600 slika darovao pariškom Louvreu.² Srećom, danas nije potrebno

¹ Gail Dexter Lord i Barry Lord, *The manual of museum management* (Plymouth: Altamira Press, 2009), 247.
² Giovanna Magi, *The Grand Louvre and Musée D'Orsay* (Firenze: Bonechi, 1999), 24.

pripadati uskom društvenom krugu najimućnijih kako bi se doživjelo zadovoljstvo participiranja u izgradnji reprezentativnoga muzejskog fundusa.

Sredinom prosinca 2023. Tehnički muzej „Nikola Tesla” (TMNT) objavio je novu *Izjavu o politici skupljanja muzejske građe*. Jedan od razloga koji su potaknuli promišljanje o stjecanju građe sigurno je bio velik broj ponuda za preuzimanje predmeta koji je proizlazio iz pozitivne medijske vidljivosti i stvarne posjećenosti Muzeja. Naime, slijedeći metodologiju Muzejskoga dokumentacijskog centra, u 2023. Tehnički muzej „Nikola Tesla” zabilježio je 259 192 posjeta, od čega je inozemnih posjetitelja bilo 31 592. Ti su se pokazatelji odrazili i na prikupljanje predmeta. Tako je u 2023. Tehnički muzej „Nikola Tesla” otkupom nabavio 236 predmeta, a darovanjem je oplemenio fondus s 277 predmeta u 22 različite muzejske zbirke.³

Samom *Izjavom o politici skupljanja muzejske građe* pri procesu nabave novih predmeta posebno su apostrofirana četiri kriterija: značenje, uporaba, zatečeno stanje i provenijencija predmeta, a u *Izjavi* je istaknuto da se muzejski predmeti skupljaju na način kojim se omogućuje plansko formiranje i popunjavanje zbirki. Posebna se pozornost, među ostalim, pridaje predmetima koji su:

- od nacionalne ili svjetske važnosti za razvoj znanosti ili tehnike
- reprezentativni i korišteni od pojedinaca i pravnih osoba na području Hrvatske
- dobro očuvani, inovativni, izvorni i cjeloviti
- posebne društvene dimenzije
- bitni sa stajališta industrijskog oblikovanja
- pošteđeni nestručnih zahvata kojima je narušena njihova originalnost
- bitni s polazišta masovne proizvodnje ili pak svoje unikatnosti.⁴

Iz ovoga ogoljenog broja od 277 darovanih predmeta ne može se razabrati slojevitost utkanih životnih i profesionalnih priča koje prate predmete što su postali dio fundusa Tehničkog muzeja „Nikola Tesla” jer svaka je od njih studija slučaja u malom. Smatram kako je najsvrsishodnije ispričati barem nekoliko pojedinačnih priča o darovanju predmeta kako bi se osvijetlio jaz koji postoji između trodimenzionalnoga muzejskog predmeta i konteksta u kojemu je taj predmet egzistirao te načina na koji je završio u muzejskom depou ili postavu. Iza svakoga darovanog predmeta krije se cijeli roman. Mnoge bi muzejske zbirke bez donatora bile znatno umanjene i pauperizirane, lišene ne samo predmeta, već i duha određenog razdoblja. Popularnim objavama na društvenim mrežama kojima su popraćena uspješna darovanja zaposlenici TMNT-a nastojali naglasiti velikodušnosti donatora te njegovati i poticati zainteresiranost za očuvanje tehničke baštine.

sl.4. Cijevni radioprijemnik Viking s pripadajućim bakelitnim zvučnikom iz vremena početaka radiofonije u Hrvatskoj što ga je TMNT-u donirao gospodin Kviz (foto: G. Martinović)

sl.5. Fotoaparat Voigtländer kupljen u Zagrebu 1924. u veletrgovini Griesbach i Knaus koja je bila smještena u Jurišićevoj 1 (foto: G. Rajić)

Slučaj prvi

Na poziv gospođe Jelve Goić-Kviz, u studenom 2023. tim iz TMNT-a (kustos, konzervator restaurator i vozač) otputio se u prestižnu zagrebačku rezidencijsku četvrt Pantovčak. Njezin suprug gospodin Boris Kviz, umirovljeni redoviti profesor u trajnom zvanju zagrebačkog Fakulteta elektrotehnike i računarstva, ponudio nam je na dar reprezentativno očuvan televizor zagrebačkog RIZ-a (tip TV-220/59). Taj dobrodržeći 92-godišnji zagrebački gospodin ostvario je zavidnu profesionalnu karijeru sudjelujući u planiranju i izgradnji televizijske mreže u Hrvatskoj i Sloveniji, kao i u projektiranju RTV doma u Zagrebu. Bili smo oduševljeni darovanim tv prijamnikom domaće zagrebačke tvrtke, proizvedenim sredinom 1960-ih, koji je omogućivao kvalitetan prijam televizijske slike i tona, a isporučivao se kao samostojeći model na četiri drvene nožice te je imao predviđeno automatsko podešavanje horizontalne i vertikalne sinkronizacije.

U daljnjem srdačnom razgovoru otkrivamo kako gospodin Kviz posjeduje i radioprijemnik koji nam je voljan ustupiti. Odmah smo se zainteresirali, a nakon kratke determinacije pokazanog uređaja našoj radosti nije bilo kraja. Bila je riječ o izuzetno raritetnom nalazu iz samih početaka radiofonije u Zagrebu i Hrvatskoj. Cijevni ra-

³ Tehnički muzej „Nikola Tesla” Zagreb, *Izveštaj o radu* (2023), 18.

⁴ Tehnički muzej „Nikola Tesla” Zagreb, *Izjava o politici skupljanja muzejske građe*, 2023.

sl.6. Gospodin Boris Kviz ponosno pozira pored darovanog televizora RIZ, tip TV-220/59 (foto: G. Rajič)

sl.7. Gospodin Boris Kviz pozira uz fotoaparat koji je koristio njegov otac Emanuel (foto: G. Rajič)

sl.8. Gospodin Kviz kao dječak snimljen fotoaparatom Voigtländer 1930-ih (foto: Emanuel Kviz)

dioprijamnik, izrađen sustavom samogradnje 1920-ih, s pripadajućim eksternim bakelitnim zvučnikom u stilu *art deco* korišten je u Zagrebu tijekom druge polovice 1920-ih i početkom 1930-ih godina. Nadalje, radioprijamnik je u unutrašnjosti drvenog kućišta imao trokutastu limenu oznaku s natpisom *Viking*, a riječ je o tada popularnoj zagrebačkoj trgovini u kojoj su radioamateri

kupovali raznovrsni materijal za samogradnju radioprijamnika – što je potvrđivalo njegovu starost, autentičnost i vrijednost. Uređaj je aktivno upotrebljavan za slušanje

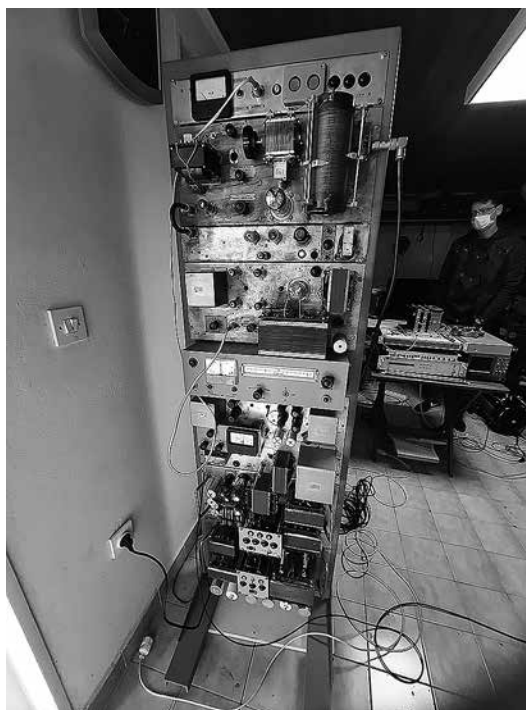
radijskog programa sve do druge polovice 1950-ih, a primao je isključivo srednjovalni program. Pripadajući kružni zvučnik u *art deco* stilu dizajnersko je remek-djelo nizozemskoga industrijskog dizajnera Louisa Christiaana Kalfa. Izrađen je od bakelita, vrlo vjerojatno u njemačkoj podružnici Philipsa. Kalf je imao trajan utjecaj na dizajn Philipsovih proizvoda od 1925. pa sve do 1960-ih.⁵ Proizvodnja te vrste zvučnika počela je u Nizozemskoj 1920-ih. Kolekcionari tom nesvakidašnjem primjerku zvučnika zbog kružnog oblika daju nadimak *palačinka*. Sve u svemu, fantastičan nalaz i za svoju starost odlično očuvani predmeti!

Prijateljske razgovore s gospođom Goić-Kviz i gospodinom Kvizom nastavio sam i nakon odrađenoga terenskog rada, a naša zahvalnost zbog očuvanja tih nedvojbeno vrijednih predmeta i međusobno poštovanje bili su uzajamni. Tako sam saznao kako je Emanuel Kviz, otac gospodina Kviz, rođen u Kolinu (Češka) 1885. te je diplomirao na bečkoj Tehničkoj visokoj školi, nakon čega je radio u Krakovu i Budimpešti. Zaposlivši se 1924. u zagrebačkoj građevinskoj tvrtki „Ing. Mate Crnić“, radio je kao statičar na projektiranju/izgradnji različitih zgrada javne namjene (Tehnički fakultet, Zagrebački zbor, bolnica Rebro, razne tvorničke zgrade).⁶ Budući da je bio pasionirani planinar, zajedno sa suprugom prošao je Liku, Gorski kotar i slovenske dijelove Alpa – zimi često na skijama. Te obiteljske trenutke ovjekovječio je fotografskim aparatom čuvenoga njemačkog proizvođača Voigtlander, kupljenoga u Zagrebu 1924. godine u poznatoj veletrgovini fotografskih potrepština *Griesbach i Knaus*, koja je bila u Jurišićevoj 1.

Potaknuti odličnom prethodnom suradnjom, gospođa Goić-Kviz i gospodin Kviz odlučili su donirati više predmeta za zbirku Fotografska tehnika Tehničkog muzeja „Nikola Tesla“: fotoaparat Voigtlander s kompletnim priborom (stativ, leća, svjetlomjer), dječji fotoaparat kupljen u Pragu 1938., fotoaparat SIDA kupljen 1943. u zagrebačkoj fototrgovini u Ilici 25, kao i fotoaparat Agfa Silette sa svjetlomjerom, kupljen u Njemačkoj 1954.

Slučaj drugi

Tijekom srpnja 2020. kontakt s osobljem TMNT-a uspostavio je gospodin Zdravko Dumenčić, bivši zaposlenik tvrtke Odašiljači i veze, koji se elektronikom bavi od 1960-ih te je stekao zavidno iskustvo i znanje na polju radiodifuzije u Hrvatskoj. Kako nam je u neposrednom razgovoru kazao, nekoliko je godina bezuspješno pokušavao doći u kontakt s muzealcima te je uporno neodgovaranje i ignoriranje doživljavao kao znak neprofesionalnosti i indolentnosti. Čim sam kao novi voditelj zbirke Radijska i televizijska tehnika došao do njegova broja, promptno sam ga nazvao i dogovorio terenski izvid u Đakovu. Prvih nekoliko trenutaka gotovo nije mogao vjerovati da mu se netko javio i da nekoga iskreno zanima koje uređaje čuva u svojoj radionici. Nakon dolaska u Đakovo, uz sve predmete smještene u njegovoj obitelji-

sl.9. Radio odašiljač RIZ OR 005S-4 koji je TMNT-u darovao gospodin Zdravko Dumenčić (foto: G. Rajić)

sl.10. Gospodin Zdravko Dumenčić i njegov sin Tomislav u svojoj radionici (foto: M. Zrna)

skoj kući, posebice me se dojmio RIZ-ov radioodašiljač s početka 1960-ih. Naravno, riječ je o ikoničkoj zagrebačkoj tvrtki, koja je posebne komercijalne i konstruktorske uspjehe doživjela na polju radiodifuzije, pa su njezini odašiljači bili u upotrebi od Njemačke do sjeverne Afrike i Bliskog istoka. Počeo sam gospodina Dumenčića ispitivati o uređaju, a brzo je shvatio kako sam jako zainteresiran za mogućnost da njegov odašiljač jednog dana završi u našem stalnom postavu.

No ubrzo je uslijedio hladan tuš: gospodin Dumenčić, iako odličan i prijateljski nastrojen domaćin, kazao je kako mu osjećaj ljubavi prema rodnoj Đakovštini nalaže da taj radioodašiljač završi u njihovu lokalnom muzeju. Uložio je golem trud u kompletnu obnovu odašiljača originalnim dijelovima te ga doveo u funkcionalno stanje. Teška sam srca prihvatio njegovu argumentaciju, iako sam smatrao kako bi bilo bolje da ga ima priliku vidjeti više ljudi i da se vrati u svoju zagrebačku kolijevku – u grad u kojemu je nastao. Ne zamjerajući jedan drugome ništa, odradili smo ostatak terenskog izvida te se rastali sa željom za što skorijim susretom jer su gospodin Dumenčić i njegov unuk redoviti posjetitelji TMNT-a.

Nakon nekoliko dana dobio sam telefonski poziv iz Đakova. Na drugoj strani linije bio je Zdravko Dumenčić.

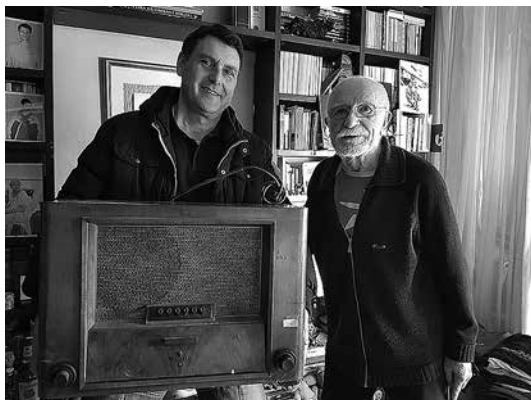
⁵ Catherine McDermott, *The Design museum Book of 20th Century Design* (London: Overlook Press, 1998), 341.

⁶ Tipkani iskaz gospodina Borisa Kviz.

sl.11. Gospodin Jovan Kosijer pozira s doniranim radioaparatom Siemens 40 W uz kolegu Igora Eleza (foto: G. Rajič)

sl.12. Gospodin Hrvoje Raguž predaje u TMNT kabinet s lećama koji je pripadao renomiranom zagrebačkom oftalmologu dr. Vilku Pancu (foto: M. Zrna)

sl.13. Kabinet s lećama što ga je darovao gospodin Raguž je savršeno očuvan i kompletan (foto: M. Zrna)

Kazao je kako mu ne izlazi iz glave oduševljenje i entuzijizam što sam ih pokazao prema RIZ-ovu odašiljaču, njegovoj povijesti i vrijednosti te kako mu savjest ipak ne dopušta da završi bilo gdje drugdje osim u zbirci Radijska i televizijska tehnika Tehničkog muzeja „Nikola Tesla”. Uostalom, smatra, ondje će mnogobrojni posjetitelji imati priliku cijeniti kapacitet domaćega radnog i intelektualnog potencijala kojim su realizirani tako zahtjevni tehnički projekti. Takav njegov stav pozdravio sam bez imalo oklijevanja.

Tako je radiodifuzni srednjovalni radioodašiljač s početka 1960-ih domaćeg proizvođača RIZ, izlazne snage 50 W – koji je izvorno korišten upravo u Zagrebu, završio kao muzejski predmet u zbirci Radijska i televizijska tehnika s inventarnom oznakom TMNT 10439. U Đakovu je odašiljač radio nakon potresa što je 1964. pogodio Đakovštinu, kako bi se uspjele uspostaviti relejne radiodifuzne emisije na stradalim područjima. Bio je upotrebljavan nekoliko desetljeća, a dovoljno govori činjenica kako je funkcionirao još i za vrijeme Domovinskog rata.

Kako bi đakovačka avantura bila zaključena grandiozno, još jedanput se pobrinuo gospodin Dumenčić darovavši nam i miksetu V65C, rabljenu na prvom Opatijskom festivalu 1958. Taj je festival izvorno bio zamišljen kao festival jugoslavenske radiodifuzije, po uzoru na talijanski Sanremo. Na njemu su izniman uspjeh kod publike ostvarili Ivo Robić i Zdenka Vučković otpjevavši sada već legendarnu skladbu *Moja mala djevojčica*. Spomenuta mikseta simbolizira i jedan bitan povijesni trenutak u razvoju potrošačkog društva u nas jer su žitelji tadašnje SR Hrvatske podlegli „...šarmu materijalističkog društva”.⁷

Slučaj treći

U želji da sačuva djelić tehničke baštine, obratio nam se doajen našega sportskog novinarstva gospodin Jovan Kosijer, koji je svoj radni vijek proveo u *Sportskim novostima*, a mnogima je poznat kao veliki košarkaški znalac i zaljubljenik u sport uopće. Na dar nam je ponudio radioaparat Siemens 40 W i još neke predmete. Pri dolasku na teren utvrdio sam kako je riječ o šesterocijevnom superheterodinskom radioprijamniku njemačke tvrtke

Siemens & Halske, proizvedenom početkom 1940-ih. S pomoću tog aparata bilo je moguće primati program na srednjem, dugom i kratkom valu, a kao što je bilo uobičajeno za uređaje iz tog vremena, bilo mu je ugrađeno tzv. magično oko, elektronska cijev koja je bila vizualni indikator snage primljenog signala. Ta vrsta aparata dobro je zastupljena u našoj zbirci, ali se upravo iza tog radija krije nevjerojatno zanimljiva priča. Naime, 1962. u Čileu se igralo Svjetsko nogometno prvenstvo na kojemu se naš legendarni nogometaš – kasnije i prvi izbornik hrvatske nogometne reprezentacije Dražan Jerković – upisao na listu najboljih strijelaca.

Prema riječima gospodina Kosijera, prvenstvo je pratio sportski novinar Ante Škrtić (1918. – 1997.), koji je domaćoj javnosti putem novinskih članaka u *Sportskim novostima*, tada s nakladom od nekoliko stotina tisuća primjeraka, prenosio informacije o zbivanjima u međunarodnom sportu, a koje je prikupio slušajući inozemne radiopostaje – upravo na tom radiju. Dakako, bilo je to vrijeme kada su međunarodni telefonski razgovori, posebice interkontinentalni, bili basnoslovno skupi dok satelitske komunikacije nisu ponudile praktičniji i učinkovitiji način prijenosa vijesti. Tek 1962. proradio je prvi aktivni telekomunikacijski satelit Telstar, kojim je omogućen satelitski prijenos televizijskog programa, kao i telefonskih, telegrafskih i radijskih poruka između Amerike i Europe.⁸ Otvorivši kućište, utvrdio sam kako je u aparatu zamijenjen transformator, a ostali dijelovi

⁷ Igor Duda, *U potrazi za blagostanjem* (Zagreb: Srednja Europa, 2004), 59.

⁸ Mark Williamson, *Spacecraft Technology – The early years* (Cornwall, 2006), 165.

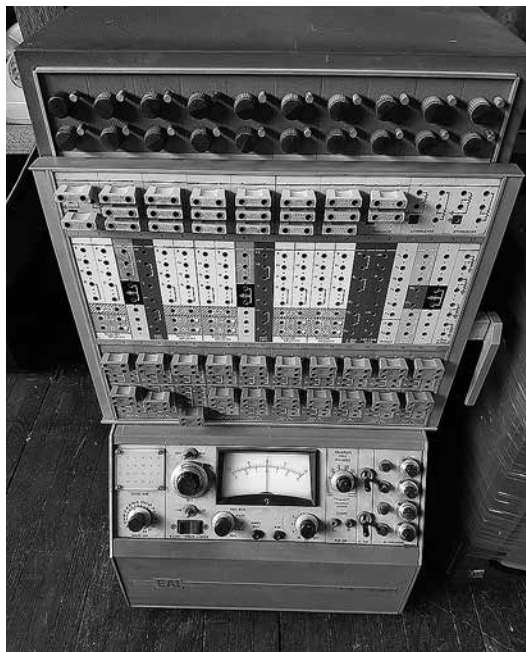

na šasiji bili su nedirnuti. Nedostajala mu je i originalna stražnja stranica, umjesto koje je stavljena perforirana ploča, a osim toga, bio je odlično očuvan. Naizgled svakodnevni predmet vrijedan je doprinosu poznavanju naše nacionalne povijesti novinarstva, osobito sportskoga. Tako „preuređen“, služio je za informiranje više stotina tisuća čitatelja *Sportskih novosti* tijekom 1950-ih, 1960-ih i dalje, a istodobno je odličan primjer prilagodljivosti domaćeg čovjeka okolnostima života i rada u skromnim financijskim i tehničkim uvjetima.

Slučaj četvrti

Tijekom proljetnih praznika 2023. u posjetu TMNT-u zatekla se jedna gospođa sa svojim unukom. Već dulje vrijeme razmišljala je kako spasiti stari kabinet s lećama kojim su se koristili oftalmolozi, a koji je smatrala vrijednim. Kada je vidjela bogatstvo predmeta izloženih u stalnom postavu Tehničkog muzeja, odlučila je kako je došlo vrijeme za to, a prava adresa bio je upravo naš Muzej. Razmijenili smo kontakte i žurno sam od ravnateljice zatražio odobrenje za preuzimanje predmeta jer je kolegica, voditeljica te zbirke, bila na bolovanju. Bilo je nužno reagirati bez odlaganja jer se pokatkad dogodi da se izostanak brze reakcije protumači kao manjak zanimanja.

Gospođin suprug Hrvoje Raguž uskoro je dovezao kabine s lećama i optotip koji smo preuzeli i smjestili u Prijemnu sobu TMNT-a. Sam kabinet s lećama bio je vlasništvo čuvenoga i cijenjenog zagrebačkog oftalmologa Vilka Panca. Doktor Panac se njime koristio u svojoj zagrebačkoj ordinaciji tijekom 1930-ih, a između 1940. i 1949. dr. Panac bio je predstojnik Očnog odjela Bolnice milosrdnih sestara u Zagrebu. Bio je poznat i po svom humanitarnom radu tijekom Drugoga svjetskog rata jer je bio uključen u spašavanje progonjenih. Spasio je Stje-

pana Deutscha, oca dječje glumice židovskog podrijetla Lee Deutsch, sakrivši ga 1942. u Bolnici sestara milosrdnica, a spasio je i kipara Viktora Samuela Bernfesta.⁹

Nakon dr. Panca kabinetom se u svom radu koristio otac gospodina Raguža – Ivo Raguž, kao i njegov sin, koji je također bio specijalist oftalmolog. Predmet je kompletan, odlično očuvan i vjerojatno stariji od 1930-ih. Taj tip kabineta bio je zastupljen u oftalmološkoj praksi već potkraj 19. stoljeća, a obogatio je našu zbirku Medicinska tehnika (inv. oznaka TMNT 10941).

Slučaj peti

Tematskom izložbom u TMNT-u tijekom ožujka i travnja 2022. obilježena je 140. obljetnica uvođenja telefona u Zagrebu. U toj prigodi izložbu je posjetila i gospođa Tatjana Holjevac. U razgovoru što je uslijedio, uz razmjenu kontakata gospođa Holjevac prenijela mi je želju da određene predmete donira TMNT-u. Među njima je bio i automatski stolni telefonski aparat Iskra ATA 11, kojim se koristio njezin otac – čuveni zagrebački gradonačelnik Većeslav Holjevac (1952. – 1963.), kojega mnogi

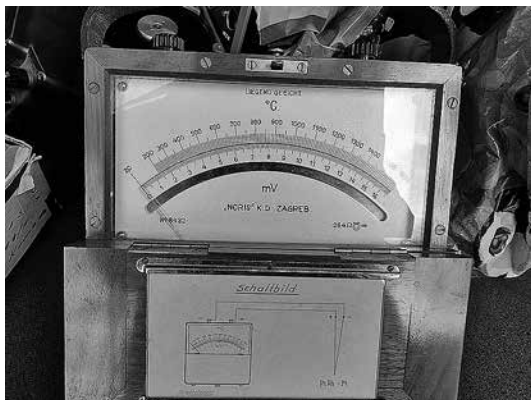
sl.14. Gospođa Tatjana Holjevac, kći zagrebačkog gradonačelnika Većeslava Holjevca fotografirana uz darovane predmete među kojima se nalazi automatski telefonski aparat Iskra ATA 11 što ga je koristio njen otac (foto: G. Rajič)

sl.15. Analogno tranzistorizirano stolno računalo EAI TR-20 koje je donirao zagrebački Fakultet strojarstva i brodogradnje (foto: G. Rajič)

sl.16. Kustosi i osoblje TMNT-a tijekom praznjenja prostora FSB-a zbog potrebe protupotresne obnove daju novo značenje sintagmi ukorijenjenoj u engleskom jeziku – dumpster diving (foto: M. Zrna)

⁹ Darija Alujević, „Dr. Vilko Panac – liječnik koji je spasio oca Lee Deutsch“, *Liječničke novine – glasilo hrvatske liječničke komore*, 107 (2012): 62–63.

sl.17. Raritetni voltmetar i termometar Noris, komanditno društvo Zagreb pronađen na zagrebačkom FSB-u (foto: G. Rajič)

sl.18. Serijski niz baterija zagrebačke tvornice Croatia, tip 3R12 u originalnoj ambalaži (foto: G. Rajič)

sl.19. Gospođa Daniela Egersdorfer uz televizor Graetz (model Kornett F37) koji je završio u fondusu zbirke Radijska i televizijska tehnika TMNT-a (foto: G. Rajič)

smatraju tvorcem modernog Zagreba. Nada Holjevac (rod. Kafka), majka gospođe Tatijane, bila je pripadnica diverzantske skupine koja je u rujnu 1941. podmetnula eksploziv u zagrebačku automatsku telefonsku centralu. Tatijana Holjevac pak ostvarila je uspješnu karijeru na polju telekomunikacija te je bila zaposlenica PTT-a, HPT-a i Vipneta, ali i uspješne američke multinacionalne tvrtke AT&T. Tijekom duge i uspješne karijere prikupila je niz zanimljivih predmeta, od kojih su još neki – osim telefona Većeslava Holjevca, završili u TMNT-u. Posebno sam se obradovao primjerku Ericssonova telefona *Ericofon*, koji je predstavljen 1976., u povodom 100. obljetnice utemeljenja švedske kompanije LM Ericsson, a bio je inspiriran modelom *Kobra* – prvim telefonskim aparatom koji je u jednom uređaju objedinio kućište, slušalicu i okretni brojčanik.

Slučaj šesti

Nakon nesretnih potresa što su pogodili Zagreb i Petrinju 2020. oštećene su brojne visokoškolske ustanove, što je nametnulo potrebu protupotresne obnove. Prije pokretanja građevinskih radova bilo je nužno isprazniti fakultetske zgrade. Tada su na svjetlost dana izašli brojni predmeti smješteni u kabinetima, radionicama i spremištima – dio kojih je ponuđen na dar TMNT-u. Tim iz TMNT-a brzo se dao u potragu za novim akvizicijama te su posjećení Građevinski fakultet, Arhitektonski fakultet, Geodetski fakultet, Fakultet elektrotehnike i računarstva te Fakultet strojarstva i brodogradnje u Zagrebu. Bila je to prava utrka, zajedno sa studentima i zaposlenicima tih fakulteta, kako bi se pronašli, determinirali te zatim spasili vrijedni predmeti naše tehničke baštine, pa čak i po cijenu da stručno muzejsko osoblje uskoči u kontejnere i neumorno krene razgrtati nagomilane stvari u potrazi za glavnim zgoditkom.

A takvih ulova, pokazalo se, nije manjkalo. Među ostalim, pronašli smo ove predmete: raritetno analogno tranzistorizirano stolno računalo EAI TR-20 s početka 1960-ih, komplet baterija tvornice Croatia, suhi galvanski članak Croatia, mjerni uređaj *Noris* komanditnog društva Zagreb, ispitni ampermetar Siemens & Halske, stupnu bušilicu *Majstor*, proizvedenu u Hrvatskoj 1930-ih, pišaći stroj IBM Selectric, Eötvösevu torzijsku vagu, digitalni stereokomparator, mehanički stereokomparator, magnetometar, fototeodolit, aparat za kontaktno kopiranje, bicikl Rog (model *Sport*), hidrodinamičku kočnicu, stroj za zavarivanje *Uljanik*. Neumornim radom samo nekoliko kustosa tijekom nekoliko dana spašeni su brojni vrijedni predmeti te je iskorištena prilika da se nabave rijetki i nedostajući primjerci tehničke baštine.

Slučaj sedmi

Nakon posjeta izložbi *95 godina radiodifuzije u Hrvatskoj*, inspirirana izloženim predmetima, gospođa Daniela Egersdorfer, stanovnica zagrebačkoga Gornjeg grada, odlučila nam je darovati televizor zapadnonjemačkog proizvođača Graetz, model *Kornett F37*, dijagonale ekrana od 43 cm, što se proizvodio u drugoj polovici 1950-ih.

Televizor je izvorno kupio njezin otac Đuro Egersdorfer, koji je radio kao građevinski poduzetnik u Njemačkoj, pa ga je početkom 1960-ih dopremio u Zagreb. Poticaj da daruje taj očuvani primjerak uređaja gospođa Egersdorfer dobila je pri posjetu berlinskome radijskom tornju, čuvenom Funkturmu, izgrađenome između 1924. i 1926. godine, gdje je bio izložen jedan takav televizor.

Često posjetitelji, vidjevši raznolikost, bogatstvo i očuvanost muzejskih predmeta predstavljenih na izložbama, budu potaknuti da daruju predmete od kojih se nisu imali namjeru odvojiti.

Na kraju istaknimo kako bez plemenitoga i nesebičnog angažmana darovatelja i darovateljica, u suradnji sa stručnim muzejskim osobljem, nije moguće zamisliti zdrav i prosperitetan razvoj muzejskih zbirki.

LITERATURA

1. Alujević, Darija. „Dr. Vilko Panac – liječnik koji je spasio oca Lee Deutsch”. *Liječničke novine – glasilo hrvatske liječničke komore*, 107 (2012): 62-63.
2. Duda, Igor. *U potrazi za blagostanjem*. Zagreb: Srednja Europa, 2004.
3. Izjava o politici skupljanja muzejske građe. Zagreb: Tehnički muzej „Nikola Tesla”, 2023.
4. Izvještaj o radu. Zagreb: Tehnički muzej „Nikola Tesla”, 2023.
5. Lord, Gail Dexter i Barry Lord. *The manual of museum management*. Plymouth: Altamira Press, 2009.
6. Magi, Giovanna. *The Grand Louvre and Musee D'Orsay*. Firenze: Bonechi, 1999.
7. McDermott, Catherine. *The Design museum Book of 20th Century Design*. London: Overlook Press, 1998.
8. Tipkani iskaz gospodina Borisa Kviza.
9. Williamson, Mark. *Spacecraft Technology – The early years*. Cornwall, 2006.

Primljeno 18. listopada 2024.

MUSEUM SYMBIOSIS: DONORS AND THE NIKOLA TESLA TECHNICAL MUSEUM IN ZAGREB

There is no doubt that behind the act of donating objects to some museum there is a nexus of motives, psychological, sociological, economic, educational and sometimes sentimental, all of which have led the donor to secure a little bit of immortality for the object by its symbolic transfer to the museum's holdings. Quite often the donor will forego a substantial financial reward for the object given might fetch a tempting price on the market. This, it can be seen, confirms it as a category that surpasses the ordinary understanding of social relationships.

It is more the rule than the exception that in conversation with a curator, particularly if it turns out that they identify with more or less the same value system many of the donors will display an additional and unexpected enthusiasm, which will lead to still more successful acquisitions.

It is from this point of view that we can talk of a kind of ritual consecration of an object that by the act of donation becomes enshrined in a sacred social category. Almost always after the completion of the act of donation, all the participants will be overcome by a pleasant sensation of satisfaction. They have done something that was very necessary and sooner or later this generous gesture will result in new manifestations of the good. Perhaps the evocation of memory via the object on show at an exhibition or in the museum display, strengthening the determinants of the identity of individual and community. Perhaps there will be some heightening of awareness of the need to preserve a shared technical cultural heritage. Sometimes this positive cumulative impact of small, focused efforts will be rewarded by an entirely unexpected development of events.

Something that needs however to be pointed out is that the acquisition of an object for the museum professional staff is just the starting point of their concerns, for then the responsibility for conscientious care of the object that has won the status of protected cultural property falls upon the shoulders of the museum.

A great number of museum artefacts enter the collections of NTTM by the donation process. The act of giving may be prompted by a combination of motives, but it certainly has a beneficial effect, strengthening the museum holdings. In 2023, donors gave NTTM 277 objects that became parts of 22 museum collections, enabling thus the planned formation and supplementation of collections in line with the current Declaration on Collection Policy. Thanks to the synergetic and complementary working of donors and professional museum staff, a large number of very useful acquisitions have been made, through which important segments of our technical heritage have been saved for posterity.. Every new addition to the holdings has behind it an intriguing story and is a kind of case study in as far as the relations between donors and the Nikola Tesla Technical Museum are concerned.